

SERİ
SERIE B

CİLT
TOME XXV

SAYI
FASCICULE I

1975

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ORMAN FAKÜLTESİ

DERGİSİ

REVUE DE LA FACULTÉ DES SCIENCES FORESTIÈRES
DE L'UNIVERSITÉ D'ISTANBUL

**ORMAN KADASTROSUNUN ORMAN AMENAJMANI YÖNÜNDEN
ÖNEM İ, MEMLEKETİMİZDE BU İŞ TAMAMLANMADAN
SAĞLANAN ORMAN VARLIĞI DONELERİNİN YASAL
NİTELİĞİNİN TARTIŞILMASI VE YASAL NİTELİKTEKİ
DONELERİN SAĞLANMASI ESASLARI**

Y a z a n

Prof. Dr. İsmail ERASLAN

1. Orman Kadastrosunun Orman Amenajmanı Yönünden Önemi:

Bilindiği üzere *Orman Amenajmanı'nın ana görevi*, bir Orman İşletmesini verilen amaçlara göre planlamak, düzenlenen planın uygulanmasını izlemek, belirli aralıklarla yapacağı envanterle işletmede meydana gelen değişimleri ortaya koymak ve buna göre süresi biten planı yenilemek suretile *işletmenin devamlılığını* sağlamaktır.

Orman Amenajmanı'nın planlama konusu olan *Orman İşletmesi'nin* aşağıdaki biçimde tanımlanmasını uygun bulmaktayız:

«*Orman İşletmesi*, ormanların korunması, çoğaltılması, bakımı, onarımı, orman ürünlerinin hasat edilmesi, bunların alıcıya ve tüketiciye sunulması, ayrıca ormanların diğer fonksiyonlarından (hidrolojik, antierozyonel, klimatik, toplum sağlığı, tabiatı koruma, estetik, rekreasyon, ulusal savunma ve bilimsel fonksiyonlardan) toplumun yararlandırılması gibi çeşitli çalışmaların yapıldığı, *sınırları ve sahibi belli, amaçları belli*, belirli büyüklükte ormanı olan, *belirli bir planla yönetilen* bir işletme ünitesidir».

Bu tanımda *sınırları ve sahibi belli ormandan* söz edilmektedir. Bundan kastolunan, işletmeye konu olan *ormanın diğer mülkelerle olan sınırlarının arazide ve haritada* belli edilmesi, *kadastrosunun yapılması, tapuya kayıt ve tescil* ettirilmek suretile sınır anlaşmazlıklarının giderilmesi, böylece Orman İşletmesi'nin memlekete ve topluma olan fonksiyonlarını rahatça yerine getirebileceği *önemli koşulun* yaratılmasıdır.

İşte *Orman Amenajmanı*, böyle sınırları ve sahibi belli olan orman mülkelerinin ve işletmelerinin tümü ya da onun ayrıldığı Amenajman Planı ünitelerinin (Serilerin) her birisi için, yetkili organlarca saptan-

nan *idare amaçlarını* gerçekleştirecek biçimde *Amenajman Planlarını* düzenler. Bunun tersi olarak, sınırları arazide ve haritada belli olmayan orman mülkleri ve işletmeleri, Orman Amenajmanı'na planlama konusu olamaz.

Bundan ötürü amenajman çalışmalarının daha başında, Amenajman Heyetlerine verilmesi gereken *ilk döküman*, orman mülküne ve işletmesine ait *Kadastro Haritası*'dır. Bu haritadaki orman mülkünün sınırları, amenajman haritalarına işlenir. Arazide mevcut *sınır işaretleri* yardımı ile mülkün sınırları ormanda görülür. Böylece Amenajman Planı yapılacak *orman alanı* belli olur ve bundan sonra amenajman çalışmaları başlar.

Memleketimizdeki ormanların tahdit ve kadastro işleri bitirilmediği için, 1963 - 1972 dönemindeki Amenajman Planları'nın düzenlenmesinden önce, Amenajman Heyetlerine bu önemli doküman verilmemiş ve Amenajman Heyetleri, yürürlükteki kanun, tüzük ve yönetmelik hükümlerine göre sınırları belli edilmemiş ormanların Amenajman Planları'nın yapılması işi ile görevlendirilmişlerdir.

Burada hemen belirtmek yerinde olacaktır ki, orman işletmelerimizin *idare amaçları* da, Orman Kanunu'muzun yetkili kıldığı makam ve organlar tarafından saptanarak Amenajman Heyetlerine verilmemiştir. Devlet Orman İşletmelerinde idare amaçlarının nasıl saptanacağı «Türkiye'deki Devlet Ormanlarında İdare Amaçları Tesbitinin Hukuki, Teorik ve Pratik Esasları, İ. Ü. Orman Fakültesi Yayını No. 1843/194, 1973» adlı eserimizde ayrıntılarıyla açıklanmıştır (5).

Böylece 1963 - 1972 döneminde yapılan *Amenajman Planları*, aşağıdaki kesimlerde de açıklanacağı üzere, idare amaçları saptamaya, ormanların tahdit ve kadastroğunu yapmaya, yürürlükteki mevzuatımıza göre (8, 9 ve 10) *yetkisi ve sorumluluğu olmayan* Amenajman Heyetleri tarafından düzenlenmiştir.

Buraya kadar yaptığımız açıklamalar, orman tahdit ve kadastrounun Orman Amenajmanı yönünden gösterdiği *olağanüstü önemini* ve mevcut mevzuatımıza göre yurdumuzda Orman Kadastro'sunun bir an önce bitirilmesinin *zorunluluğunu*, açık ve belirgin bir biçimde ortaya koymaktadır.

II. Yasalarımıza Göre Orman Kadastroğunu Yapmaya Yetkili Komisyonlar:

Türkiye'de Devlet Ormanlarının, tüzel kişiliği olan kamu kuruluşlarına ve özel kişilere ait ormanların kadastro, 1744 sayılı Orman Ka-

nunu'nun ve bu kanuna uygun olarak çıkarılan 19.8.1974 tarihli *Orman Kadastorusu Yönetmeliği* hükümlerine göre *Orman Kadastro Komisyonları* ve bunlara bağlı olarak kurulan *Orman Kadastro Ekipleri* tarafından yapılmaktadır (8, 9 ve 10).

Orman Kadastro Komisyonları, aşağıda nitelikleri, atanma ve seçilme yöntemleri belirtilen 7 kişiden oluşmaktadır:

- 1 Komisyon Başkanı* : Orman tahdit ve kadastro işlerinde çalışmış, Bakanlıkta veya bağlı ilgili kuruluşlarda en az 10 yıl hizmet görmüş ve Orman Bakanlığı'nca atanan *Orman Yüksek Mühendisi*,
- 1 Ormancı Üye* : *Orman Yüksek Mühendisi* veya *Orman Mühendis Muavini* veya 10 yıl hizmet görmüş *Orman Teknikeri*,
- 1 Hukukçu Üye* : *Hakim* veya Avukatlık stajını yapmış veya Hukuk Fakültesi mezunu *Hukukçu*,
- 1 Ziraatçi Üye* : *Ziraat Yüksek Mühendisi* veya 10 yıl hizmet görmüş *Ziraat Teknisyeni*,
- 1 İl Genel Meclisi Üyesi* : Orman Kadastrosu yapılacak İl'in Daimi Encümenince İl Genel Meclisi üyeleri arasından seçilen bir üye,
- 1 Mahalli Ziraat Odası Üyesi* : Mahalli *Ziraat Odası Başkanı* veya Oda Kurulu'ndan seçilen bir üye,
- 1 Belediye veya Köy İhtiyar Heyeti Üyesi* : Beldelerde Belediye Encümenince, Köylerde Köy İhtiyar Heyetince seçilen bir üye.

Orman Kadastro Komisyonları'na bağlı olarak en az 3 adet kurulan *Orman Kadastro Ekipleri*'nin her birisi, aşağıda nitelikleri, atanma ve seçilme yöntemleri belirtilen 4 kişiden oluşmaktadır:

- 1 Başkan* : Orman Bakanlığınca atanan *Orman Yüksek Mühendisi* veya *Orman Mühendis Muavini* veya en az 5 yıl hizmet görmüş *Orman Teknikeri*,
- 1 Ormancı Üye* : *Orman Yüksek Mühendisi* veya *Orman Mühendis Muavini* veya *Orman Teknikeri*,

- 1 Ziraatçi Üye : Mahalli Ziraat Teşkilâtınca görevlendirilecek Ziraat Yüksek Mühendisi veya Ziraat Teknisyeni,
- 1 Mahalli Üye : Beldelerde Belediye Encümeni, Köylerde Köy İhtiyar Heyetince aralarında seçilen bir üye.

Orman Kadastro Komisyonları ile Orman Kadastro Ekipleri'nin ana görevi, 1744 sayılı Kanunun hükümlerine uygun olarak çıkarılan 22.7.1974 tarihli «Orman Sınırları Dışına Çıkarılan Yerler Hakkında Tüzük» ile 19.8.1974 tarihli «Orman Kadastro Yönetmeliği» hükümlerini uygulamaktır. Bu tüzük ve yönetmeliğin uygulanması sonunda, 1/5 000 ölçekli Orman Kadastro Haritaları ile sınırlara ait kesinleşmiş tutanaklar elde edilmekte, bunların tapuya kayıt ve teşhili yapılmaktadır. Ayrıca Orman Kadastro Haritalarından küçültülmek suretile 1/50 000 ölçekli İlçe Orman Haritaları düzenlenmektedir.

Orman sınırları, arazide kırık noktalara konulan sabit taş veya beton kazıklar ile belli edilmektedir. Bu sınır noktaları ve işaretleri, Orman İşletmeleri'nde Muhafaza Memuru'na teslim edilmekte ve tahrip edilen sınır noktaları, Muhafaza Memuru'nun bildirisi üzerine İşletme Müdürlükleri'nce yenilenmektedir. Ayrıca Bölge Şeflikleri'nce düzenlenen Aylık Raporlar'da sınır noktalarına yapılan tecavüzlerin ve alınan tedbirlerin açıklanması istenmekte ve bu gibi yollarla sınır noktalarının ve işaretlerinin devamlı kalması sağlanmaktadır.

III. 1963 - 1972 Döneminde Amenajman Planı Yapmak Amacile uygulanan Orman Envanteri Tekniği ve Bununla Sağlanan Orman Varlığı Doneleri:

A — Envanterin Dayandığı Yönetmelikler:

1963 yılı, Türkiye'nin ulusal ekonomisi yönünden olduğu kadar Ormanlık Ekonomik Sektörü için de önemli bir yıldır. Çünkü bu yılda, büyük emek ve çabaların ürünü olarak Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963 — 1967)'nin uygulanması safhasına geçilmiş, bu suretle Türkiye, plansız kalkınma dönemini geride bırakarak planlı döneme girmiştir.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın çerçevesi içinde hazırlanan Birinci Beş Yıllık Ormanlık Kalkınma Planı'nda, Ormanlık Sektörü için çizilen amaçlara ulaşmak için, Türkiye'deki bütün ormanların Ame-

najman Planları'nın Hava Fotoğrafları Metodları ile Yer Metodlarını birleştiren Kombine Envanter Metodları'nı kullanmak ve ayrıca Matematik — İstatistik Metodlar uygulanmak suretiyle 10 yıllık sürede tamamlanması öngörülmüştür. Bu da amenajman çalışmalarına yeni bir yön ve yeter bir hız verilmesini lüzumlu hale getirmiştir.

Bu iş için Orman Genel Müdürlüğü tarafından 1963 — 1972 yıllarını kapsayan *10 yıllık çalışma programı* düzenlenmiştir. Bu programa göre her yıl ülkenin 1/10 alanı üzerinde uçuşlar yapılarak, *ortalama ölçeği 1/20 000 olan hava fotoğraflarının sağlanması, bütün Amenajman Heyetlerinin her yıl ülkenin 1/10 orman alanında çalışmak suretile Türkiye'deki bütün ormanların Amenajman Planları'nın düzenlenmesi* planlanmıştır.

Orman amenajman işleri bir yönetmeliğe göre yürütülmesi gerektiğinden, o zaman yürürlükte olan *1955 tarihli Amenajman Yönetmeliği*, Beş yıllık Ormanlık Kalkınma Planı'nın gerektirdiği daha entansif bir ormancılığın uygulanmasına imkân verecek nitelikteki Amenajman Planları'nı düzenlemeye yetmeyecek kadar eskimiş bir hüviyet taşıyordu. Bunun için *reformist nitelikte* bir yönetmeliğin hazırlanması zorunlu hale gelmişti.

Bu nitelikte bir Amenajman Yönetmeliği hazırlamak için, 1964 yılında Örnek Devlet Orman İşletmeleri'nin Amenajman Planları'nın düzenlenmesine esas olmak üzere tarafımızdan kaleme alınan ve Orman Genel Müdürlüğü'nün yetkili organlarınca kabul olunan «*Örnek Devlet Orman İşletmelerinin Amenajman Planlarının Düzenlenmesine, Uygulanmasına ve Yenilenmesine Ait Yönetmelik*» adlı bir yönetmelikten faydalanma yoluna gidilmiştir (Eraslan, 2). Daha çok entansif orman işletmeciliğinin uygulanabilceği ormanlara uygun olan bu yönetmelik, Türkiye'nin *hem entansif hem de ekstansif* ormancılık koşullarına ve ihtiyaçlarına cevap verecek yönde değiştirilmek suretile, bütün Türkiye ormanları için geçerli olan yeni bir *Amenajman Yönetmeliği Tasarısı*, 1966 yılında Orman Genel Müdürlüğü *Fen Heyeti* tarafından hazırlanmış, İ. Ü. Orman Fakültesi'nin Kürsülerinin kritiğinden geçtikten sonra, son şeklini almıştır. Ancak bu yönetmelik tasarısı, 1963 yılında başlayan amenajman çalışmalarının hızını azaltacağı, 10 yıllık amenajman çalışmaları programının gerçekleştirilmesini zorlaştıracığı endişesi ile yürürlüğe konulmamıştır.

İşte 1963 — 1972 yılları arasındaki dönemde, bu yeni Amenajman Yönetmeliği Tasarısı'nın bazı hükümleri, *1955 Tarihli Amenajman Yö-*

netmeliğinin İzahnamesi yerine geçmek üzere, Amenajman Heyetlerine emir ve tâmin edilmiş, Memleket Orman Envanteri ile diğer amenajman çalışmaları, bu hükümlere uygun olarak yapılmıştır (6 ve 12).

B — Uygulanan Alan Envanteri Tekniği :

Alan envanteri deyince, ağaçla örtülü ve ağaçsız alanların birbirinden ayrılması, ağaçla örtülü alanların ağaç türü, karışım biçimi ve oranı, yaş ve çap sınıfları, kapalılık ve bonitet sınıfları bakımlarından farklı kısımların meşcere tipleri halinde ayrılması, ağaçsız alanların karakterlerinin belirtilmesi, yol, bina, depo ve fidanlık gibi tesislerin haritaya işlenmesi ve bunların yüzölçümlerinin saptanması anlaşılır.

1963 — 1972 yılları arasındaki dönemde uygulanan alan envanterinde, Harita Genel Müdürlüğü ile Orman Genel Müdürlüğü arasında yapılan bir anlaşma ile sağlanan ortalama ölçeği 1/20.000 olan hava fotoğrafları kullanılmıştır. Bu fotoğraflar, Orman Genel Müdürlüğüne bağlı Harita ve Fotogrametri Bürosu'nda *Fotoğraf Enterpretasyon Tekniği* uygulanmak ve mevcut Birinci Devre Amenajman Planları ile diğer Kat'i Amenajman Planları'na ait haritalardan da faydalanmak suretile *ağaç türlerinin* tanınmasına ve *karışım oranlarının* saptanmasına çalışılmıştır. Aynıyaşlı ormanlarda *meşcere gelişme çağlarının* ayırımı için *tepe büyüklüklerine* ve *ağaç boylarına* dayanılmış ve bunların tekabül ettiği aşğıda verilen *çap sınıfları* kullanılmıştır :

Gelişme Çağları	Çap Sınıfı Sınırları
a Gençlik ve Sıklık	Göğüs çapı 7,9 cm'ye kadar
b Sırlıklık ve Direklik	» » 8,0 - 19,9 cm arasında
c İnce Ağaçlık	» » 20,0 - 35,9 cm arasında
d Orta ve Kalın Ağaçlık	» » 36,0 cm'den yukarı

Ancak uygulamada b ve c gelişme çağları birleştirilerek b olarak ifade edilmiştir.

Kapalılık sınıfları için tepe kapallığı esas alınmış ve tepelerin top-rağı siperleme oranına göre aşağıdaki kapalılık sınıfları oluşturulmuştur :

Kapalılık Sınıfları	Siperleme Oranları
0 Boşluklu kapalı	%10'dan az
1 Gevşek kapalı	%11 - 40
2 Orta kapalı	%41 - 70
3 Kapalı ve girift kapalı	%71 - 100

Seğme ormanlarında meşcere ayırımı, *ağaç türlerine* ve *kapahlılıklarına* göre yapılmıştır.

Ağaçla örtülü alanlarda bu esaslara göre ayrılan *meşcere tiplerinin sınırları*, hava fotoğrafı üzerinde çizilerek gösterilmiş ve üzerine meşcerenin harf ve rakkamlardan oluşan ifadesi yazılmış, ayrıca *ağaçsız alanların* karakteri de belirtilerek üzerine sembolü geçirilmiştir.

Hava fotoğrafları üzerine çizilen *meşcere tipleri sınırları* ile *diğer alanların sınırları*, fotogrametrik transfer aletleri kullanılmak suretile, Harita Genel Müdürlüğü tarafından yapılan 1/25 000 ölçekli harita kopyaları üzerine taşınmış ve *aynı ölçekte meşcere tipleri haritaları* meydana getirilmiştir. Bu meşcefelerin ve diğer alanların ormandaki gerçek durumları ile karşılaştırılması, kontrol edilmesi ve düzeltilmesi işi (ağaç türü ve karışımı, gelişme çağı ve kapahlılık sınıfları yönünden) *Amenajman Heyetlerine* bırakılmıştır.

Burada hemen değinmek yerinde olacaktır ki, Harita ve Fotogrametri Bürosunda meşcere tiplerinin ayrılması işi, çok hızlı bir tempo ile çalışma zorunluluğu, yetişmiş eleman noksanlığı ve diğer nedenlerle *tam ve kusursuz olarak* yerine getirilememiş, bunların ormandaki kontrol ve düzeltme işi de, yaz döneminde yapılacak işlerin çeşitliliği ve fazlalığı yüzünden Amenajman Heyetleri tarafından *gereken titizlikle ve isabetle* yapılamamıştır (3, 4, ve 13).

Hava Fotoğrafı sağlanamayan yerlerde meşcere tiplerinin ayırımı, deneme alanlarının bulunması ve ölçülmesi sırasında, *Yersel Metodlar* kullanılmak suretile yapılmış ve *ayrılan meşcerelerin sınırları* ile *diğer alanların sınırları* 1/25 000 ölçekli haritalara işlenmiştir.

İşte bu açıklanan çalışmalar sonunda, kontrolü yapılmış 1/25 000 ölçekli *meşcere tipleri haritaları* vücuda getirilmiştir. Bu haritalar üzerindeki meşcere tipleri sınırları ile diğer alanların sınırları, aynı ölçekte düzenlenen ve bölme taksimatı olan haritalara geçirilmek suretile, *bölme ve bölmeciklerden* oluşan *İçtaksimat Haritası* meydana getirilmiştir. Bu haritalar üzerinde, bölmelerin içerisindeki *meşcerelerin* (bölmeciklerin) ve *diğer nitelikteki alanların yüzölçümleri* hesap edilmek ve toplamlarının tüm bölme alanları ile olan farkları giderilmek suretile bulunan *yüz ölçümü doneleri*, Amenajman Planlarındaki çeşitli *Alan Tabloları*'na geçirilmiş ve böylece *Alan Envanteri* tamamlanmıştır.

C — Memleket Orman Alanı Envanterinin Yapılması:

Orman Genel Müdürlüğüne bağlı Orman Envanteri Şubesi tarafından her bir *seri* için düzenlenen Amenajman Planlarındaki *orman alanla-*

ına ilişkin doneler esas alınmış, aynı nitelikteki alanların yüzölçümleri toplanmak suretile, Bölge şefliklerinin, İşletme Müdürlüklerinin, Başmüdürlüklerin ve Tüm Türkiye'nin orman varlığına ve alanına ait doneler elde olunmuş ve 1975 yılında *Orman Bakanlığı çalışmalarını* adlı kitapta yayınlanmıştır (11). Bu yayına göre Türkiye'nin orman varlığı *Tablo No. 1*'de verilmiştir.

Tablo No. 1

Amenajman Planları Düzenlemek için 1963 - 1972 yılları arasında yapılan Orman Envanteri sonuçlarına göre Türkiye'nin orman varlığı

İşletme türü (Orman Formu)	Kapladığı alan ha.	Ormanlık alana oranı %	Türkiye'nin tüm alanına oranı %
<i>Koru</i>			
Normal	6 165 203	30,57	7,91
Bozuk	4 770 962	23,65	6,12
Koru ormanları Toplamı	10 936 165	54,22	14,03
<i>Baltalık</i>			
Normal	2 068 188	10,25	2,65
Bozuk	7 165 843	35,53	9,19
Baltalık Ormanları Toplamı	9 234 031	45,78	11,87
Genel Toplam	20 170 196	100,00	25,87

IV. 1963 - 1972 Döneminde Orman Envanterini Uygulayan Amenajman Heyetlerinin Orman Kadastorusu Yapma Yönünden Yasal Yetki ve Sorumluluklarının bulunup bulunmadığının saptanması:

Orman Amenajman Heyetleri, 6831 sayılı Orman Kanunu'nun hükümlerine uygun olarak çıkarılan ve III.A Kesiminde açıklanan *Ame-*

najman Yönetmeliği ve buna ilişkin olarak düzenlenen *izahname ve emir-lere* dayanılmak suretile Amenajman Planlarını düzenlemek için kurulmuş ve bu işlerin yapılması için görevlendirilmişlerdir. Bir *Amenajman Heyeti*, Orman Yüksek Mühendisi niteliğinde 1 Başkan ile 2 - 4 adet *Orman Yüksek Mühendisi* veya *Mühendis Muavinininden* oluşmaktadır.

Bu heyetler içerisinde II. Kesimde sözü edilen Orman Kadastro Komisyonları ve Ekiplerinin kuruluşunda adı geçen *Hukukçu Üye, Ziraatçı Üye, İl Genel Meclisi Üyesi, Mahalli Ziraat Üyesi, Belediye ve Köy İhtiyar Heyeti Üyesi* gibi üyeler bulunmamaktadır.

Böylece Amenajman Heyetleri, ne kendisini oluşturan üyelerin sayısı ve ne de üyelerin nitelikleri, atanması ve seçilmelerinde uygulanan yöntemler bakımından Orman Kadastro Komisyonları ile Ekiplerine benzemektedir. Keza Amenajman Heyetlerinin uyguladığı *Amenajman Yönetmeliği* ile Orman Kadastro ve Ekiplerinin uygulamakla görevlendirildikleri «*Orman Kadastro Yönetmeliği*» ve «*Orman Sınırları Dışına Çıkarılacak Yerler Hakkında Tüzük*» hükümleri arasında hiç bir benzer ve ortak hüküm bulunmamaktadır.

Burada hemen belirtmek yerinde olacaktır ki, her memlekette Amenajman Yönetmelikleri, sınırları arazide ve harita üzerinde belli edilen, tapu ve kadastroya tescil edilen *sahibi belli ormanların* Amenajman Planlarını düzenlemek için yapılır. Bizim Amenajman Yönetmeliğimiz de bu genel kurula dayanılarak yapılmıştır. Bundan ötürü de orman tahdit ve kadastro sununun yapılmasına ilişkin hiç bir hükümü ihtiva etmemektedir.

Bu açıklamalara dayanılmak suretile şu yargıya varılabilir ki, 1744 sayılı Orman Kanunu'nun kadastro ile ilgili hükümlerine ve bu hükümlere uygun olarak çıkarılan yönetmelik ve tüzük hükümlerine göre, Amenajman Heyetlerinin *orman kadastro yapma yetkisi* ve dolayısıyla *bu yönden hiçbir sorumluluğu* bulunmamaktadır.

V. 1963 - 1972 Döneminde Uygulanan Envanter Sonuçlarına Göre Bulunan Orman Alanı Donelerinin Yasal Niteliği ve Geçerliliği:

Bundan önceki III. Kesimde Amenajman Planı düzenlemek amacıyla yapılan envanterin dayandığı yönetmelik hükümleri ile uygulanan alan envanteri tekniği açıklanmış, bunun uygulanması sağlanan Türkiye'nin orman varlığına ait doneler *Tablo No. 1'de* verilmiştir. IV. Kesimde de bu envanteri uygulayan Amenajman Heyetlerinin orman ka-

dastrosunu yapma yönünden yasal yetki ve sorumluluklarının bulunup bulunmadığı incelenmiştir.

Bu kesimlerde yapılan inceleme sonuçlarına dayanılmak suretile, 1963 - 1972 döneminde kullanılan alan envanterinin dayandığı esaslar, bunların uygulanması sonunda elde edilen orman varlığı doneleri hakkında aşağıdaki yargılara varılmaktadır :

1 — 1963 - 1972 dönemine ait Amenajman Planlarının düzenlenmesinden önce, Devlet Ormanları ile orman rejimine giren diğer ormanların mülkiyet sınırlarını gösteren *Orman Kadastro Haritaları*, Amenajman Heyetlerine verilmemiştir. Bu iş, Amenajman Heyetlerinin takdirine bırakılmıştır.

2 — Amenajman Heyetleri, Amenajman Yönetmeliği Hükümlerine uygun olarak *Meşcere Tipleri Haritalarını* düzenlemiş, yetki ve sorumluluğunun dışında kalmasından ötürü, 1744 sayılı Kanun hükümlerine uygun olarak çıkarılan orman kadastro suna ait yönetmelik ve tüzük hükümlerini uygulamamış, dolayısıyla meşcere tipleri haritalarının düzenlenmesinde bu yönetmelik ve tüzük hükümlerinin gerekleri bu haritalara intikâl etmemiştir.

3 — Orman Amenajman Heyetlerini oluşturan üyelerin sayısı, niteliği, atanma ve seçilme tarzları, 1744 sayılı Kanunun, buna ilişkin tüzük ve yönetmeliğin hükümlerine uymamakta, bundan ötürü de Amenajman Heyetlerinin kadastro yapma yetkisi ve sorumluluğu bulunmamaktadır.

4 — 1 — 3. Maddelerde varılan yargılar bir arada değerlendirilirse, şu sonuca ulaşılmaktadır :

*Tablo No. 1'*de Türkiye'nin orman varlığı hakkında verilen doneler, kadastro yapma yetkisi olmayan Amenajman Heyetleri tarafından ve sadece Amenajman Yönetmeliği Esasları uygulanmak ve bu yönetmelik hükümlerinin öngördüğü teknik kullanılmak suretile düzenlenen meşcere tipleri haritaları'ndan bulunmuştur. Bundan ötürü *bu donelerin yasal niteliği ve geçerliliği olmamakta*, sadece amenajman tekniğinin ve metodlarının uygulanması sonunda elde edilen *teknik niteliği* bulunmaktadır.

VI. Yasal Niteliği ve Geçerliliği Olan Orman Varlığı Donelerinin Sağlanması Esasları:

Bundan önceki kesimlerde, 1963 - 1972 yılları arasındaki dönemde Amenajman Planlarını düzenlemek için uygulanan alan envanteri sonun-

da elde edilen ve *Tablo No. 1*'de verilen orman varlığı donelerinin yasal niteliği ve geçerliliği olmadığı saptanmıştır. Kuşkusuz burada şöyle bir soru kendiliğinden ortaya çıkmaktadır :

«Acaba Türkiye'de yasal niteliği ve geçerliliği olan orman varlığı doneleri nasıl sağlanacaktır?»

Bu sorunun en basit cevabı, genel çizgileriyle şöyle olacaktır :

«Mümkün olan en kısa zamanda 6831 sayılı Orman Kanunu ile bu kanunun bazı maddelerini değiştiren 1744 sayılı Kanunun, bu kanunlara uygun olarak çıkarılan Orman Kadastro Yönetmeliği ve Tüzüğü'nün hükümlerini uygulamak suretile, Türkiye'nin Orman Kadastro Haritalarını düzenlemek, Kadastro Haritaları üzerindeki orman sayılan ve orman rejimine giren alanların sınırları ile Amenajman Heyetlerinin düzenlediği Meşcere Haritaları üzerindeki orman sınırlarını karşılaştırmak için, Kadastro Haritaları ile Amenajman Meşcere Haritalarını aynı ölçekte bir harita üzerinde birleştirmek, bu harita üzerinde yüzölçümlerini hesaplamak ve orman alanlarında çoğalma veya azalma yönünde meydana gelen değişimleri saptamak, bunlara dayanılarak yasal niteliği ve geçerliliği olan Türkiye Orman varlığı donelerini bulmaktır».

Bu işin nasıl yapılacağını anlatmak için, *Avusturya*'dan alınan bir örneğin burada verilmesi uygun bulunmuştur (1).

VII. Avusturya'da 1952 - 1956 yılları Arasında Uygulanan Ulusal Orman Envanteri Sonuçlarının Kadastro Haritası Doneleri ile Kıyaslanması ve Efektif Orman Alanı Donelerinin Bulunması:

A — Uygulanan Alan Envanteri Tekniği :

1952 yılında başlanarak 1956 yılında bitirilen *Avusturya Ulusal Orman Envanteri*'nin amacı, *Avusturya*'nın gerçek ve fiili orman durumunu saptamak ve Arazi Kadastro Haritaları ve kayıtlarındaki orman durumu ile kıyaslayarak değişiklikleri meydana çıkarmak olmuştur.

Meşcere ayırımı için 1820 - 1860 yılları arasında düzenlenen 1/2 880 ölçekli Arazi Kadastro Haritası Paftaları'ndan küçültülen 1/10 000 ölçekli haritalar meydana getirilmiştir. Bu harita paftaları üzerinde her parselin vasfı ve kültür çeşidi belli edilmiştir. Önce bu haritalar üzerindeki orman parselleri ve bunlardan oluşan orman parseli grupları (meşcere grupları) ile bunların diğer kültür çeşitleri arasındaki sınır çizgi-

leri ve sonra da parsel grupları içerisindeki *her bir mülkiyet kategorisinin sınır çizgileri*, birbirinden farklı renklerle gösterilmiştir. İşte bu haritalar, yapılan envantere esas alınmıştır.

Gerçek ve fiili orman alanlarının bu haritalara işlenmesi için, önce Orman Kanunu'nda mevcut *yetersiz orman tanımı*'nin revizyondan geçirilmesi gerekmiştir. Eskiden orman sayılmayan *bozuk nitelikli Çam alanları* (Krummholzkieferlächen) ile *yeşil Kızılağaç alanlarının* (Grünerelenflächen = Alnus viridis) toprağı tutma fonksiyonu görmesinden ötürü orman sayılması ve ayrıca orman sınırlarına yakın yerlerdeki *seyrek Alp Ormanlarının* orman rejimine sokulması kararlaştırılmıştır. Böylece uygulanan ulusal orman envanteri'ne *ormanların kadastrodaki durumları dikkate alınmadan, yenilenen orman tanımına uygun düşen ve gerçekte mevcut orman alanlarının saptanması* esas alınmıştır.

Fiili ve gerçek orman alanlarının ölçülerek haritalara işlenmesi için, bütün Avusturya'da uçuşlar yapılarak 1/15 000 - 1/27 000 arasındaki ölçeklerde hava fotoğrafları sağlanmıştır. Ancak o zamanlar Rus İşgal Bölgesi altındaki yerlerde uçuş yapmak mümkün olamamıştır.

Çekilen hava fotoğrafı filimlerinden elde edilen kontakt kopyalar, ormanda yapılan çalışmalarda kullanılmıştır. Bu hava fotoğrafı kopyaları, Cep Stereoskopu yardımı ile stereoskopik olarak incelenmek, ormanda gerekli gözlemler yapılmak suretile, *ormanların ve meşcerelerin bugünkü sınırları*, bu fotoğraflar üzerine *ince kırmızı çizgiler* halinde geçirilmiştir. Sonradan büroda yapılan çalışmalarda hava fotoğrafları üzerindeki *orman sınırları* ve orman sınırları içindeki *çeşitli orman mülkiyet kategorilerinin sınırları*, *Arazi Kadastro Haritası Paftaları üzerindeki orman sınırları* ile karşılaştırılmış ve böylece *azalan ve çoğalan orman alanları* ile bunların *sınırları* belli olmuştur.

Hava fotoğrafı olmayan yerlerde, Arazi Kadastrosu Haritalarından küçültülerek elde olunan 1/10 000 ölçekli haritalar üzerindeki *orman alanlarının diğer kültür alanları ile olan sınırlarının kontrolü* ormanda yapılmış ve Kadastro Haritasına göre *azalan ya da çoğalan orman alanları* belli edilmiş, buna göre ortaya çıkan *yeni sınırlar*, yer ölçmelerinde kullanmaya uygun basit Topografya Aletleri yardımı ile ölçülerek haritaya geçirilmiştir.

Yüzölçümlerinin bulunması için, önce meşcere grupları içerisinde, arazi kadastro haritasına göre *çoğalan orman alanları* düz taranmış çizgilerle, *azalan orman alanları* çaprazlama çizgilerle belirtilmiştir. Sonra

yüzölçümlerinin tayini için, Ölçme ve Ayar İdaresi tarafından hazırlanan ve üzerinde *milimetrik taksimat bulunan cam levhalar* (Millimeterraster) kullanılmıştır. Bu levhalar, 1/10 000 ölçekli haritalar üzerine konularak gerekli sayım ve ölçmeler yapılmak suretile yüzölçümleri hesaplanmış ve sonuçları *Alan Tabloları*'na geçirilmiştir.

B — Envanter Sonuçlarına Göre Orman Alanında Meydana Gelen Değişmeler :

Avusturya'da 1952 - 1956 yılları arasında uygulanan Ulusal Orman Envanteri sonunda sağlanan orman alanı doneleri ile bunların kadastro doneleri ile kıyaslanması *Tablo No. 2*'de gösterilmiştir.

Tablo No. 2'de görüldüğü gibi, kadastro'ya göre Avusturya'nın orman alanı *3 154 200,3 ha* ve yeni yapılan envanter sonuçlarına göre ise *3 351 912,6 ha* bulunmuş, böylece orman alanında önemli bir *çoğalma* saptanmıştır. Orman alanında meydana gelen değişmelerin özeti aşağıda verilmiştir.

Kadastro'ya göre bulunan orman alanı	3 154 200,3 ha
Orman alanındaki çoğalma miktarı	+ 370 461,9 ha
Orman alanındaki azalma miktarı	— 172 749,6 ha
Orman alanındaki efektif çoğalma miktarı	+ 197 712,3 ha

Bu efektif çoğalma miktarı, tek başına *Yukarı Avusturya Eyaleti*'nin koru ormanlarının alanına denk gelmektedir.

1955 yılı durumuna göre orman alanının mülkiyet katagorilerine dağılışı şöyledir :

Mülkiyet Katagorileri	Kapladığı alan ha	Oranı %
1. Devlet Ormanı	483 091,5	14,4
2. Devletten boşkasına ait ormanlar		
a—Amenajman Planı olan işletmeler	637 509,4	19,0
b—Amenajman Planı olmayan işletmeler	344 660,9	10,3
c—USIA İşletmeleri (1945—1955 yılları arasında Rus İşgal Bölgesindeki işletmeler)	79 488,0	2,4
d—Küçük ormanlar (200 ha'ın altında)	1 807 162,8	53,9
Toplamı	3 351 912,6	100,0

Tablo No. 2

Avusturya'da 1952 - 1956 yılları arasında yapılan Ulusal Orman Envanteri sonunda sağlanan orman alanı donelerinin kadastro doneleri ile kıyaslanması

Envanter Kategorileri	Kadastro'ya göre orman alanı ha	Envanter donelerinin kadastro donelerinden olan farkları		Kadastro'ya göre değişiklik		1955 Yılı durumuna göre orman alanı		
		Çoğalma ha	Azalma ha	%	± ha	%	ha	
Devlet Ormanları	508 047,1	4 444,9	29 400,5	5	- 24 955,6	15	483 091,5	
Devletten başkasına ait ormanlar	Amenajman Planı olan İşletmeler	635 730,1	24 140,9	22 381,7	0	+ 1 778,5	19	637 509,4
	Amenajman Planı olmayan işletmeler	336 130,4	40 197,6	31 667,1	3	+ 8 530,5	10	344 660,9
	USIA İşletmeleri 1)	79 329,3	3 371,4	3 212,7	0	+ 158,7	2	79 488,0
	Küçük ormanlar	1 594 962,6	298 287,8	86 087,6	13	+212 220,2	54	1 807 162,8
	Devletten başkasına ait ormanların toplamı	2 646 153,2	366 017,0	143 349,1	8	+222 667,9	85	2 868 821,1
Genel	3 154 200,3	370 461,9	172 749,6	6	+197 712,3	100	3 351 912,6	
Tüm orman alanının Ülke alanına oranı %40								
Tüm ormanalanının Kültür alanına oranı %45								

1) USIA İşletmeleri 1945 - 1955 yılları arasında Sovyet Rusya'nın işgal bölgesindeki Orman İşletmelerini ifade etmektedir.

Tüm orman alanının % 14,4'ünü tutan Devlet Ormanları ile % 19'0'ını tutan Devletten başkasına ait ormanların *Amenajman Planları* mevcut olduğundan, bu ormanlarda *Orman Envateri yapılmamış* ve planlardaki *İşletme Sınıfları'nın* orman alanına ilişkin doneleri, değerlendirmeye esas alınmıştır. Geri kalan ve tüm orman alanının % 66,6'sına denk gelen Devletten başkasına ait ormanların *Amenajman Planları bulunmadığından*, bu ormanlarda yukarıda açıklanan *Orman Envateri Tekniği* uygulanmış ve arazi kadastro su ile olan farkları (çoğalma ve azalma miktarları) hesaplanmıştır (1).

Avusturya'nın orman alanlarındaki *çoğalma miktarının*, ormanların yer aldığı *yükseklik kademelerine dağılışı* da *çok ilginç bir durum* göstermektedir. Buna ait bir örneğin *Salzburg Eyaleti'nden* verilmesi uygun bulunmuş ve bu eyaletteki küçük ormanlarda meydana gelen alan çoğalmasının, işletme grupları itibarile yükseklik kademelerine dağılışını gösteren *Tablo No. 3* verilmiştir (1).

Tablo No. 3

Avusturya'da 1952 - 1956 yılları arasında yapılan Ulusal Orman Envateri sonuçlarına göre, çoğalan orman alanlarının, İşletme Türü grupları itibarile, yükseklik kademelerine dağılışı (Salzburg Eyaleti)

Yükseklik Kademeleri		Çoğalan Orman Alanı		Çoğalan alanların İşletme Türü grupları itibarile yükseklik kademelerine dağılışı			
				Üretim Ormanları	Yarı Üretim ormanı	Hasılat alınan Koruma ormanları	Hasılat alınmayan ormanlar
		ha	%	%	%	%	%
I	100- 300 m	11,3	—	19	81	—	—
II	300- 600 m	963,9	1,9	84	9	5	2
III	600- 900 m	4 470,7	8,7	56	30	7	7
IV	900-1200 m	8 873,9	17,3	47	36	11	6
V	1200-1500 m	13 736,1	26,7	25	39	15	21
VI	1500-1800 m	22 039,8	42,8	7	28	21	44
VII	1800-2100 m	1 319,8	2,6	—	1	14	85
Toplam		51 415,5	100,0	24	31	16	29

Tablo No. 3'e göre orman alanlarındaki çoğalma oranları, en fazla 1200 - 1800 m arasındaki yüksek yerlerde ve Alp Rejyonu'na giren bölgelerde olmaktadır. Yine bu tabloda görülmektedir ki, orman alanındaki artışlar, daha çok Yarı Üretim Ormanı, Koruma Ormanı (Muhafaza Ormanı) ve Hasılat Alınmayan Ormanlar'da toplanmaktadır. İşletme grupları ve yükseklik kademeleri itibarile alandaki çoğalmalar kıyaslanırsa, en fazla çoğalma % 84 oranı ile 300 - 600 m arasındaki kademelerde yer alan Üretim Ormanları'nda meydana gelmektedir.

C — Orman Alanında Meydana Gelen Değişmelerin Nedenleri :

Orman alanında meydana gelen değişmeler, çoğalma ve azalma biçiminde ortaya çıktığından, bunların nedenlerinin ayrı ayrı ele alınarak incelenmesi uygun bulunmuştur.

Alan Çoğalmalarının Nedenleri:

1 — Orman alanında meydana gelen çoğalmaların başlıca nedeni, Avusturya'da 80 yıldan beri süregelen *endüstrileşme hareketi*'dir. Endüstrileşme hareketi, kırsal alanlardan kentlere yapılan göçler biçiminde etkisini göstermekte, bunun sonucu olarak tarım maksatları için faydalanılan araziler terkedilmektedir. Civardaki orman ağaçlarından uçarak gelen veya düşen tohumlarla, terkedilen arazilerde orman kendiliğinden yetişmekte veya buralarda ağaçlandırmalarla yeni ormanlar kurulmaktadır.

2 — Çoğalmaların bir diğer nedeni de, ormanın tanımında yapılan değişikliklerden doğan farklardır. Yukarıda açıklandığı gibi Avusturya'da Orman Kanunu, ormanı tam olarak tanımlamamıştır. Ulusal Orman Envanterine başlamadan önce, eskiden orman sayılmayan bazı ağaç türlerinin kapladığı alanlar orman anlamı içerisine alınmıştır. Bu alanlar özellikle Alp Rejyonunda yetişen bozuk nitelikteki bazı Çam türlerinin kapladığı alanlarla *Alnus viridis* Kızılağaç'larının kapladığı alanlardır.

Alan Azalmalarının Nedenleri:

1 — İskân ve yerleşme, endüstri alanları kazanma maksatları ile yapılan orman açmaları, enerji iletim tesisleriyle hava hattı tesisleri ve benzeri tesisler için ormanlarda yapılan kesimler. Bu gibi açma ve tıraşlama kesimleri, daha çok iskân ve endüstri bölgeleinde, dolayısıyla Üretim Ormanları içerisinde yapılmaktadır.

2 — Hava fotoğrafları yardımıyla çıplak alanların (Ödlandflächen) ve çığların bulunduğu yerlerin orman alanlarından daha iyi biçimde ayrılabilmesi. Bu gibi alanlar, *Koruma Ormanları* (Muhafaza Ormanları) ile *Hasılat Alınmayan Ormanlar* içerisinde yoğunlaşmaktadır.

3 — Çok yüksek bölgelerde, üst orman sınırlarının daha aşağıya indirilmesi.

İşte Türkiye'de yasal niteliği ve geçerliliği olan orman varlığı donelerini saptamak için yapılacak iş, açıklanan bu örnekten, bu konularla ilgili değerli yayın ve çalışmalardan faydalanmak, yukarıda ana hatlarını verdiğimiz esasların ayrıntılarını ortaya koymak, buna dayanılarak bu işi bir *programa bağlamak* ve *bu programı titizlikle uygulamaktır*.

FAYDALANILAN ESERLER

- 1 — Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft: 1960. Österreichische Waldstandsaufnahme 1952 - 1956. Gesamtergebniss. 321 Seiten.
- 2 — Eraslan, İ : 1964. Örnek Devlet Orman İşletmeleri Amenajman Planlarının Düzenlenmesine, Uygulanmasına ve Yenilenmesine Ait Yönetmelik Tasarısı. 113 Madde. 29 Sahife, Daktilo Yazısı.
- 3 — » » : 1971. Orman Amenajmanı. İ. Ü. Orman Fakültesi Yayını No. 1645/169, Yeniden İşlenmiş Üçüncü Baskı, 488 Sahife.
- 4 — » » : 1972. Orman Kaynaklarımızdan Optimal Faydalanmanın Amenajman Esasları ve Metodları ile Gelecekte Alınması Gereklî Tedbirler. İ. Ü. Orman Fakültesi Yayını No. 1748/186, 68 Sahife.
- 5 — » » : 1973. Türkiye'deki Devlet Ormanlarında İdare Amaçları Tesbitinin Hukuki, Teorik ve Pratik Esasları, İ. Ü. Orman Fakültesi Yayını, No. 1843/194, 179 Sahife.
- 6 — Orman Bakanlığı : 1970. Orman Amenajman Planlarının Tanzimine ve Tatbikine Ait Talimatnamenin 5. Maddesi Uyarınca Amenajman Heyetlerinin 1970 Yılı Arazi Çalışmalarına Ait İzahname. 18 Sahife.

- 7 — » » : 1973. Orman Amenajman Planlarının Düzenlenmesine, Uygulanmasına ve Yenilenmesine Dair Yönetmelik, Ankara, 54 Sahife, 37 adet Ek.
- 8 — » » : 1974. Orman Kadastro Teknik İzahnamesi. Ankara, 47 Sahife.
- 9 — » » : 1974. 1744 Sayılı Kanunun Orman Sınırları Dışına Çıkarılacak Yerler Hakkında Tüzük. 24 Sahife.
- 10 — » » : 1974. Orman Kadastro Yönetmeliği. 43 Sahife.
- 11 — » » : 1975. Orman Ekanlığı Çalışmaları. Ankara, 207 Sahife.
- 12 — Orman Genel Müdürlüğü : 1966 Yılı Orman Amenajman Heyetlerinin Arazi Çalışmalarına Ait İzahname. 16 Sahife.
- 13 — Halay, Ö : 1971. Foto Enterpretasyon Çalışmalarının Kritiği (Amenajman Planları Düzenlemek İçin Yapılan) 25 Madde, 9 Sahife, Daktilo Yazısı.